

TỔNG QUAN BẢO VỆ VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HÓA Ở ĐỒNG NAI

THS. PHẠM MINH QUANG*

Di sản văn hóa, bao gồm di sản văn hóa vật thể và di sản văn hóa phi vật thể, là sản phẩm tinh thần, vật chất có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác, góp phần xây dựng nên bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam.

Để bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa, ngày 29 tháng 6 năm 2001, Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam đã thông qua Luật di sản văn hóa, khẳng định: "*Di sản văn hóa Việt Nam là tài sản quý giá của cộng đồng các dân tộc Việt Nam và là một bộ phận của di sản văn hóa nhân loại, có vai trò to lớn trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước của dân tộc ta*". Tiếp đó, ngày 11 tháng 11 năm 2002, Chính phủ đã ban hành Nghị định số 92/2002/NĐ-CP quy định chi tiết thi hành một số điều của Luật di sản văn hóa. Những văn bản quy phạm pháp luật trên là cơ sở quan trọng để tăng cường hiệu lực quản lý nhà nước, nâng cao trách nhiệm của nhân dân trong việc bảo vệ và phát huy những giá trị của di sản văn hóa dân tộc.

Đồng Nai là vùng đất địa linh nhân kiệt gắn

với nhiều di tích đánh dấu quá trình khai hoang mở cõi, chống thù trong giặc ngoài của cha ông ta trong lịch sử. Hiện nay, Đồng Nai là tỉnh nằm trong vùng kinh tế trọng điểm phía Nam có tốc độ đô thị hóa, công nghiệp hóa rất nhanh. Do vậy, vấn đề bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa dân tộc được chính quyền, nhân dân rất quan tâm. Ngày 1 tháng 8 năm 2002, Chủ tịch UBND tỉnh Đồng Nai đã ra Chỉ thị số 22/CT-UBT về "Bảo vệ di sản văn hóa trên địa bàn Đồng Nai". Chỉ thị đã xác nhận trách nhiệm của các tổ chức, cá nhân khi phát hiện di sản văn hóa; nhấn mạnh việc phát triển đô thị, phát triển quy hoạch, phát triển công nghiệp trên địa bàn phải tham khảo ý kiến của ngành Văn hoá - Thông tin để tránh chồng lấn lên quy hoạch phát triển văn hóa nhằm bảo vệ các di sản văn hóa dân tộc. Ngành văn hóa có trách nhiệm phối hợp với các ngành chức năng của tỉnh trong việc quản lý, bảo vệ di sản văn hóa; các cơ quan thông tin đại chúng trong tỉnh kết hợp với các ban, ngành từ tỉnh xuống xã, phường, khu phố để tuyên truyền, nâng cao nhận thức cho nhân dân đối với sự nghiệp bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa. Tiếp đó, ngày 15 tháng 8 năm 2003, UBND tỉnh có công văn số

* PHÓ GIÁM ĐỐC SỞ VĂN HÓA - THÔNG TIN
ĐỒNG NAI

3188/UBT chỉ đạo về việc "Quy hoạch bảo vệ di sản văn hóa", điều tra di tích phổ thông, lập hồ sơ công nhận di tích theo quy định, có kế hoạch nghiên cứu, bảo tồn các di sản văn hóa phi vật thể của cộng đồng các dân tộc trên địa bàn tỉnh; phối hợp với chính quyền địa phương xây dựng quy chế hoạt động và quản lý phù hợp với Luật di sản văn hóa; kiểm kê các hiện vật gốc trong di tích làm cơ sở cho việc quản lý cổ vật; từng bước thực hiện xã hội hóa về bảo vệ di sản văn hóa dân tộc; triển khai Luật di sản văn hóa đến với các địa phương và cán bộ quản lý văn hóa..., làm cơ sở cho việc xây dựng và triển khai quy hoạch, phục vụ công tác quản lý, bảo tồn di sản văn hoá và phát triển kinh tế trên địa bàn tỉnh.

Từ sau ngày miền Nam hoàn toàn giải phóng đến nay, ngành Văn hoá - Thông tin tỉnh Đồng Nai đã chủ động và tích cực triển khai việc nghiên cứu, sưu tầm, quản lý, bảo vệ và phát huy các giá trị di sản văn hóa trên địa bàn nhằm góp phần thực hiện tốt các mục tiêu lớn về văn hóa đã được xác định trong Nghị quyết Đại hội X của Đảng là: "Tiếp tục phát triển sâu rộng và nâng cao chất lượng nền văn hóa tiến tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Gắn kết chặt chẽ và đồng bộ văn hóa với phát triển kinh tế - xã hội, làm cho văn hóa thấm sâu vào mọi lĩnh vực đời sống xã hội. Xây dựng và hoàn thiện giá trị, nhân cách con người Việt Nam thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa". Nhờ đó, nhiều mặt hoạt động thuộc lĩnh vực công tác này đã được nâng cao chất lượng và hiệu quả, tiêu biểu là:

Kiểm kê phổ thông di tích: từ năm 1994 đến cuối năm 2003, Bảo tàng Đồng Nai đã tiến hành kiểm kê phổ thông di tích trên địa bàn toàn tỉnh với tổng số gần 2.000 di tích, gồm nhiều loại hình như: đình, đền, miếu, chùa, nhà thờ, mộ cổ, danh lam thắng cảnh, di tích lịch sử - cách mạng (chiến khu, căn cứ địa cách mạng)..... Năm 1998, Bảo tàng Đồng Nai đã phối hợp với Trường Đại học Kiến trúc Tp. Hồ Chí Minh và các chuyên gia Trường Đại học Nữ Chiêu Hòa (Nhật Bản) tiến hành điều tra, khảo

Phạm Minh Quang: *Tổng quan bảo vệ và phát huy...*

sát 401 ngôi nhà ở dân gian truyền thống trên địa bàn tỉnh và đã chọn ra 25 ngôi nhà tiêu biểu, đặc sắc đưa vào diện nghiên cứu, bảo tồn lâu dài. Qua công tác kiểm kê phổ thông di tích, Sở Văn hoá - Thông tin Đồng Nai đã chọn ra được một số di tích tiêu biểu, đủ tiêu chí lập hồ sơ khoa học đề nghị Bộ Văn hoá - Thông tin và UBND tỉnh Đồng Nai xếp hạng trong những năm tới.

Công tác lập hồ sơ xếp hạng di tích: Toàn tỉnh hiện nay có 32 di tích đã được xếp hạng, bao gồm 24 di tích Quốc gia và 8 di tích cấp tỉnh. Trong năm nay, dự kiến sẽ đề nghị xếp hạng thêm 5 di tích cấp tỉnh và 1 di tích Quốc gia. Các di tích ở Đồng Nai được xếp hạng với nhiều loại hình: Lịch sử, Khảo cổ học, Kiến trúc - Nghệ thuật, Danh lam thắng cảnh. Đặc biệt, trong thời gian qua, các cơ quan chuyên ngành ở Trung ương và địa phương đang tích cực phối hợp tổ chức nghiên cứu xây dựng hồ sơ Vườn Quốc gia Cát Tiên để trình UNESCO ghi vào danh mục Di sản Thiên nhiên Thế giới.

Công tác trùng tu, tôn tạo di tích: Trải qua thời gian dài chịu sự tác động khắc nghiệt của thiên nhiên và con người, nhiều di tích đã xuống cấp, nhiều di sản văn hóa phi vật thể bị mai một. Nhưng với sự nỗ lực của ngành Văn hoá - Thông tin, được sự quan tâm, hỗ trợ của Cục Di sản văn hoá - Bộ Văn hoá - Thông tin, UBND tỉnh Đồng Nai, sự phối hợp chặt chẽ có hiệu quả của chính quyền các cấp, sự đóng góp tích cực của đông đảo quần chúng nhân dân trong phong trào xã hội hóa, đến nay, tỉnh đã có tới hơn 2/3 số di tích được tiến hành trùng tu, tôn tạo, phục hồi, nâng cấp. Kinh phí trùng tu mỗi di tích từ vài trăm triệu đồng đến vài chục tỷ đồng. Riêng di tích *nhà cổ Trần Ngọc Du* được tổ chức Jica (Nhật Bản) tài trợ phần lớn kinh phí trùng tu, tôn tạo (700 triệu đồng). Một số di tích được trùng tu, chống xuống cấp hoàn toàn bằng nguồn vốn xã hội hóa như: di tích Chùa Ông (với số kinh phí lên tới 5 tỷ đồng), di tích Chùa Đại Giác (500 triệu đồng)... Trong thời gian tới (năm 2007 - 2008), bằng nguồn

vốn hỗ trợ của Trung ương, ngân sách tỉnh và xã hội hóa, Đồng Nai sẽ tiếp tục trùng tu, tôn tạo các di tích: Căn cứ Trung ương Cục miền Nam; Địa đạo Suối Linh; Nhà lao Tân Hiệp; Mộ Nguyễn Đức Ứng và 27 nghĩa binh chống Pháp; Đình Bình Quan; Địa điểm Chiến thắng La Ngà, Chi bộ Bình Phước - Tân Triều và Tỉnh uỷ lâm thời Biên Hòa.

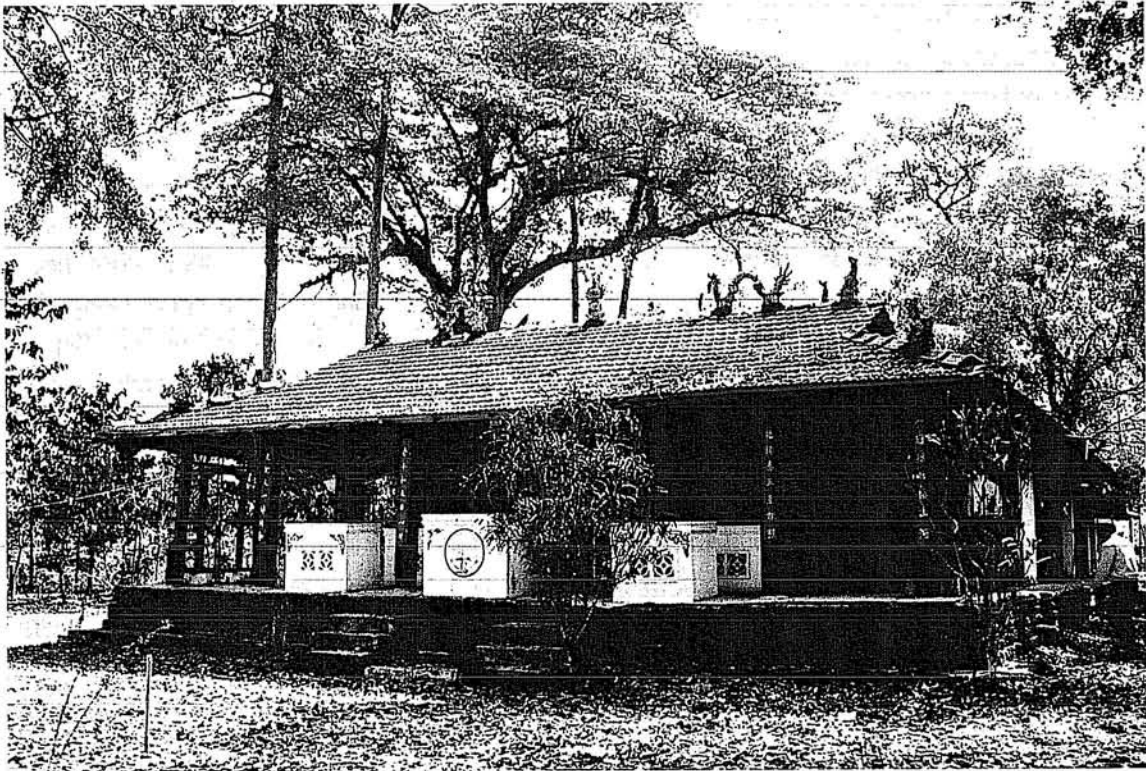
Công tác khai quật khảo cổ học: Tính đến nay, ngành Văn hoá - Thông tin đã phối hợp với các cơ quan nghiên cứu khoa học ở Trung ương và địa phương tiến hành đào thám sát gần 100 địa điểm và tổ chức khai quật 28 di chỉ khảo cổ học trong lòng đất, dưới lòng sông Đồng Nai, thuộc các thời kỳ tiền, sơ sử, kim khí..., thu được hàng ngàn hiện vật có giá trị về lịch sử, văn hoá, khoa học, giúp cho việc nghiên cứu về chủ nhân vùng đất này và nền văn hóa lưu vực sông Đồng Nai.

Công tác nghiên cứu, sưu tầm, xây dựng các sưu tập hiện vật bảo tàng: Trong kho Bảo tàng Đồng Nai hiện lưu giữ trên 16 ngàn hiện vật. Đặc biệt, có một số sưu tập hiện vật có giá trị về lịch sử, văn hóa như: Sưu tập vàng bạc, đá quý; sưu tập hóa thạch ở Đồng Nai; sưu tập khoáng sản; sưu tập động thực vật rừng Đồng Nai; sưu tập gốm mỹ nghệ Biên Hòa; sưu tập súng thần công; sưu tập gốm dưới lòng sông Đồng Nai; sưu tập khảo cổ học; sưu tập điêu khắc đá Bửu Long; sưu tập văn hóa dân gian người Việt, người Hoa; sưu tập văn hóa vật thể người dân tộc bản địa... Lượng hiện vật thuộc các sưu tập này khá lớn, hầu hết đã được kiểm kê khoa học và lần lượt đưa ra trưng bày giới thiệu rộng rãi với công chúng.

Công tác nghiên cứu khoa học về di sản văn hóa: Những năm qua, ngành Văn hoá - Thông tin Đồng Nai đã phối hợp với các cơ quan chuyên môn và các nhà khoa học trên nhiều lĩnh vực tiến hành nghiên cứu, sưu tầm, biên soạn nhiều đề tài khoa học về các vấn đề lịch sử, văn hóa, nghệ thuật của người Việt và các dân tộc thiểu số trên địa bàn tỉnh. Một số sách đã được xuất bản là những tài liệu có giá trị đối

với việc nghiên cứu, giáo dục truyền thống như: *Đồng Nai di tích văn hóa, Người Đồng Nai, Người Châuro ở Đồng Nai, Cù lao Phố, Làng Bến Gỗ, Làng Bến Cá, Đàn đá Bình Đa, Những ngôi chùa Đồng Nai, Khảo cổ học Đồng Nai thời tiền sử, Đồng Nai 10 thế kỷ đầu Công nguyên...* Nhiều bộ phim tài liệu - khoa học - nghệ thuật về vùng đất, con người Đồng Nai; Đồng Nai thời tiền sơ sử; văn hóa các dân tộc Đồng Nai, những làng nghề truyền thống; những lễ hội dân gian; nghệ thuật múa bóng rối - địa nạng; các điệu múa dân gian của dân tộc Châuro, Châu Mạ ở Đồng Nai ... đã được thực hiện. Hiện nay, lĩnh vực công tác này đang được tiếp tục đẩy mạnh, với việc triển khai nghiên cứu các đề tài khoa học: *Văn hóa thời đại kim khí vùng ngập mặn tỉnh Đồng Nai, Thực trạng thiết chế văn hóa vùng đồng bào dân tộc bản địa Đồng Nai;* biên soạn các tập sách: *Đồng Nai danh lam thắng cảnh, Mộ hợp chất Cù lao Phố.* Trong năm 2007 - 2008, sẽ tiếp tục nghiên cứu đề tài: Di tích - danh thắng với việc phát triển văn hóa du lịch.

Công tác tuyên truyền, phát huy giá trị di sản văn hóa: Song song với các hoạt động trên, công tác phát huy giá trị di sản văn hóa cũng được tỉnh Đồng Nai rất quan tâm. Tỉnh đã chỉ đạo cho ngành Văn hoá - Thông tin xây dựng quy chế quản lý, bảo vệ và sử dụng các di tích lịch sử văn hóa và danh lam thắng cảnh trên địa bàn tỉnh; xây dựng thiết chế văn hóa cho vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào dân tộc thiểu số; đẩy mạnh công tác tuyên truyền Luật di sản văn hóa; từng bước triển khai thực hiện xã hội hóa các hoạt động về di sản văn hóa nhằm huy động sức mạnh toàn dân trong việc giữ gìn, phát huy những giá trị di sản văn hoá dân tộc. Tỉnh cũng kêu gọi các nhà đầu tư trong và ngoài nước tham góp vào hoạt động bảo tồn, phát huy giá trị các loại hình di sản văn hóa vật thể và phi vật thể; gắn văn hóa với phát triển kinh tế, văn hóa với phát triển du lịch; xây dựng quy hoạch tổng thể, quy hoạch chi tiết bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa, từ đó

Đình Phú Mỹ (Đông Nai) - Ảnh: Đạt Thúc

có kế hoạch đầu tư, khai thác hợp lý trong hiện tại và tương lai, nhằm đưa tài nguyên di sản văn hóa thành những sản phẩm du lịch độc đáo, hấp dẫn du khách, làm cho các di sản văn hóa không những mang lại lợi ích kinh tế mà còn làm tốt vai trò thẩm thấu văn hóa, đáp ứng nhu cầu hưởng thụ văn hóa của các tầng lớp nhân dân.

Cùng đó, nhiều lễ hội truyền thống đã được nghiên cứu, sưu tầm, bảo tồn, khôi phục và phát huy, tổ chức theo quy chế của Bộ Văn hoá - Thông tin ban hành, vừa góp phần ngăn ngừa các hành vi lợi dụng lễ hội để hoạt động mê tín dị đoan, vừa đáp ứng được nhu cầu tâm linh, tín ngưỡng của nhân dân. Các hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị văn hóa phi vật thể, dưới nhiều hình thức, đã góp phần làm rõ sắc thái văn hóa của từng vùng, miền, khơi dậy lòng tự hào, tình yêu quê hương đất nước của người dân Đồng Nai.

Ngành Văn hoá - Thông tin Đồng Nai cũng đã phối hợp với các báo, đài truyền hình ở

Trung ương và địa phương tổ chức nhiều hình thức tuyên truyền, quảng bá các di sản văn hóa; đưa di sản văn hóa vào chung trình giảng dạy trong học đường; tổ chức nhiều cuộc thi, tìm hiểu về di sản văn hóa dành cho các đối tượng là đội ngũ công nhân các nhà máy, xí nghiệp, sinh viên, học sinh trên địa bàn tỉnh; thường xuyên trưng bày chuyên đề tại Bảo tàng tỉnh và các di tích để giới thiệu di sản văn hóa với mọi tầng lớp nhân dân...

Trong những năm tới, ngành Văn hoá - Thông tin Đồng Nai sẽ tiếp tục xây dựng các đề án bảo tồn và phát triển văn hóa với sự tham gia của nhiều cấp, nhiều sở, ban, ngành ở địa phương, làm cho di sản văn hóa trở thành niềm tự hào, kiêu hãnh của mỗi người dân Đồng Nai trong tiến trình phát triển và hội nhập; đồng thời đưa di sản văn hoá thực sự là một động lực quan trọng thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội trên quê hương Đồng Nai hôm nay và tương lai.